

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

SLU Skara

Enkätundersökning

-Trygghetsskapande åtgärder med djur i
äldreomsorgen

Vanja Sandgren & Margareta Stigson

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Bakgrund	3
Syfte	3
Metod.....	4
Frågor	4
Urval	4
Deltagare.....	4
Bortfall	4
Bearbetning.....	4
Resultat	5
Omfattning.....	5
Har djur	5
Varför katt.....	6
Hur katten deltar i verksamheten.....	7
Hur länge Katt har funnits i verksamheten	7
Ägande av katt	8
Hund.....	9
Varför hund	9
Hur hunden deltar i verksamheten.....	10
Hur länge hund har funnits i verksamheten	11
Ägande av hund	11
Personal	11
Allergi	12
Nytta med djur	12
Ekonomi	14
Diskussion	15

Sammanfattning

Hundar och katter inom äldreomsorgen har blivit allt vanligare. Syftet med enkätundersökningen är att få en aktuell bild över frekvensen av hundar och katter i äldreomsorgen och hur dessa används.

Antal utskickade enkäter var 1 412 och svarsfrekvensen 36 %. Enkätsvaren berör 27 600 vårdtagare. I studien ingår 496 boenden som har besvarats av verksamhetschefer/enhetschefer/områdeschefer på kommunala och privata verksamheter inom äldreboende över hela landet

Det framgår av studien att det finns djur på drygt hälften av aktuella boenden, närmare bestämt 262. På 155 boenden används hundar i vården och på 138 boenden finns det katt. På 101 boenden finns andra djur än hund eller katt.

Katterna uppges skapa glädje och trivsel, är lugnande och skapar trygghet enligt enkätsvaren. Det finns en längre tradition av katt än med hund. De allra flesta katterna ägs av boendet självt. Det saknas dock en person med behandlingsansvar där katten ingår på 72 % av verksamheterna med katt. Det är till 89 % personalen på avdelningen som ansvarar för katten/katterna enligt svaren i studien.

På 155 boenden i denna studie finns det hund. Det är i stort sett lika vanligt att använda en hund i vården som att använda tre eller fler. I denna studie är det 51 boenden som använder utbildade hundteam. När det finns hundteam har hundföraren gått en utbildning och arbetet sker på ett strukturerat sätt. På 46 boenden finns en behandlingsansvarig på boendet för verksamheten med hund.

Hunden deltar i verksamheten på olika sätt. Det finns hundar som genom sin vistelse på hemmet sprider glädje och harmoni, skapar aktivitet och är allmänt kravlösa. Det finns hundar som deltar i planerade och tydliga insatser med bestämda mål.

En övervägande del av boenden som arbetar med hund har börjat med detta under den senaste två-årsperioden. Vem som äger hunden varierar och på 113 boenden finns det en eller fler hundar som personalen tar med sig, på 45 boenden

finns hundteam där vårdhundföraren äger hunden. I inget fall äger boendet hunden.

Det visar sig att 75 % av de boenden som har djur saknar kunskap om djurfrågor i relation till de äldre. På frågan om det skulle vara intressant att utbilda personalen inom området djur och hälsa anger man på 304 boenden detta som intressant.

På 101 boenden anser man att det finns problem med allergier hos personal, medan 155 anger att det inte finns några problem. På de allra flesta boenden har man inga problem med att vårdtagare har allergi.

Personalen på boenden med djur bedömer att djuren gör nytta. Samtliga frisvar vittnar om goda effekter.

På ca hälften av boenden med djur betalar boendet för verksamheten. Enbart på 44 (17%) av boenden med djur uppges det finnas avtal skrivna mellan boendet och djurhållare och/eller vårdhundsekipage. Större delen har således inga avtal alls.

Bakgrund

Hundar och katter inom äldreomsorgen har blivit allt vanligare. Personalen tar oftare med sin egna hund och det är vanligt med katter som bor på äldreboenden. Det finns samtidigt allt fler utbildade hund team som kan arbeta på ett strukturerat sätt. På senare år har också vetenskapliga studier visat att besök av utbildade vårdhundar på äldreboende leder till mindre oro och depression och ökad social interaktion hos de äldre. Därigenom skulle besök av vårdhundar kunna utvecklas till en "icke medikamentell behandling" på äldreboenden, som skulle kunna minska bruket av läkemedel och därmed risken för biverkningar.

Studier visar att utbildade hundteam arbetar tillsammans med de medicinska och paramedicinska professionerna och bidrar till kvalitet i form av fler och mer varierade aktiviteter hos vårdtagare. Men det är svårt att överblicka hur vanligt det är med hund och katt och hur frekvent användningen av vårdteam är i hela landet. Underlaget har betydelse vid planering av framtida utbildningsinsatser. Uppfattningen är att användningen av hund och katt ökar kraftigt men någon samlad aktuell statistik över frekvens och upplevd nytta finns inte.

Syfte

Syftet är att få en bild av andelen äldreboenden med hund resp. katt samt hur många av dessa som har utbildade vårdhundar.

Metod

En webbenkät har skapats med hjälp av verktyget Netigate.

Frågor

Frågorna är ställda för att ge en bild av andelen äldreboenden med hund respektive katt i Sverige samt hur många av dessa som har utbildade vårdhundar. Ytterligare frågor har ställts med syfte att få en bild över verksamheter, hur djuret medverkar, allergier hos personal och brukare, behandlingsansvariga, utbildningsbehov, ekonomi, ägarförhållanden mm.

Urval

Kommuner söktes fram via hemsidan <http://www.inetmedia.nu/kommuner/>. Beroende på hur kommunernas hemsidor är uppbyggda söktes äldreboenden under rubriker såsom t.ex. Omsorg, Äldreomsorg och Boende, Äldreboende, m.m.

Specifikt söktes ansvariga personer såsom verksamhetschefer, enhetschefer eller områdeschefer på kommunala och privata verksamheter. Dessa hittades under kontaktuppgifterna till respektive boende.

Deltagare

Målgruppen för enkäten var chefer på kommunala och privata verksamheter inom äldreboende.

Antal utskickade enkäter var 1 412. Utskicket skedde vid två tillfällen, varav det sista var en påminnelse som skickades ut en vecka efter originalutskicket.

Bortfall

Svarsfrekvensen var 509, dvs. 36 % av utskickat material. Enkätsvaren berör 27 600 vårdtagare. Ingen bortfallsanalys har gjorts.

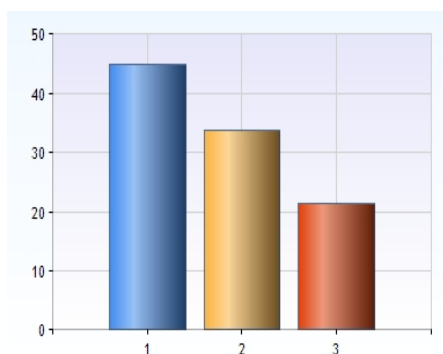
Bearbetning

Bearbetning av webbenkäten har skett med hjälp av verktyget Netigate. Enkätsvaren har bearbetats kvantitativt och visas i bl.a. stapeldiagram. Fritexter har bearbetats kvalitativt och beskrivs i både bilder och text. Vid analys av dessa fritextsvar används i vissa fall s.k. Word Cloud, en textanalysmodul som ger en överblick över frekvent använda ord i fritextsvaren. Observera att icke relevanta ord som och, men mm. inte är exkluderade. Materialet är sedan analyserat utifrån projektets samlade erfarenhet.

Resultat

Omfattning

I studien ingår 496 boenden där 222, (45 %) är äldreboenden med omvårdnad, 168 (34 %) är demensboende och 106 (21 %) tillhör övriga boendeformer där äldreboende i kombination med demensboende samt andra specialformer ingår. Här finns också enstaka svar från rehabilitering för vuxna med hjärnskada, multisjuka med demens, hospice, palliativ vård, psykiatri m.fl. Enkäten har skickats till och besvarats av verksamhetschefer/enhetschefer/områdeschefer på kommunala och privata verksamheter inom äldreboende över hela landet, därmed finns en geografisk spridning.

Figur 1, äldreboenden delas in i tre kategorier. Stapel 1 visar äldreboenden med omvårdnad, stapel 2 visar demensboenden och stapel 3 övriga boenden.

På boenden i studien ingår ca 27 600 personer som vårdtagare och det finns en variation mellan 8 och 800. Det är bara några enstaka som har mer än 200 vårdtagare och då har enkäten besvarats för flera enheter.

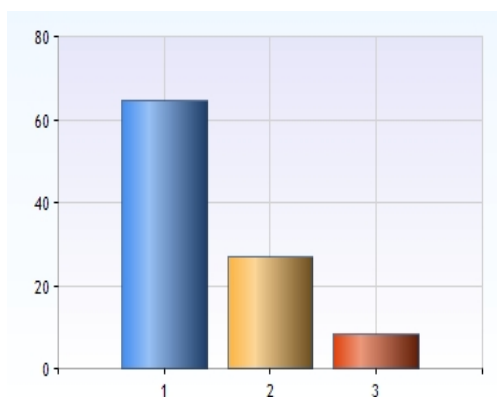
Har djur

Det framgår av studien att det finns djur på drygt hälften, närmare bestämt 262 boenden. På 155 boenden används hundar i vården och på 138 boenden finns det katt. På 101 boenden fanns andra djur än hund eller katt. Exempel på andra djur uppgavs vara tupp, hönor, andra fåglar, akvariefiskar, ankor, kaniner. På 130 boenden fanns fler än en kategori av djurslagen hund, katt eller andra djur ur ovan beskrivna grupp.

På 148 boendena uppgavs djur vara en del av den planerade ordinarie verksamheten och man bedriver någon form av strukturerad verksamhet med djur i vården.

Katt

På 138 boenden i denna studie finns katt, antalet varierar. De flesta boenden har en katt men det finns också de som har både två och tre.

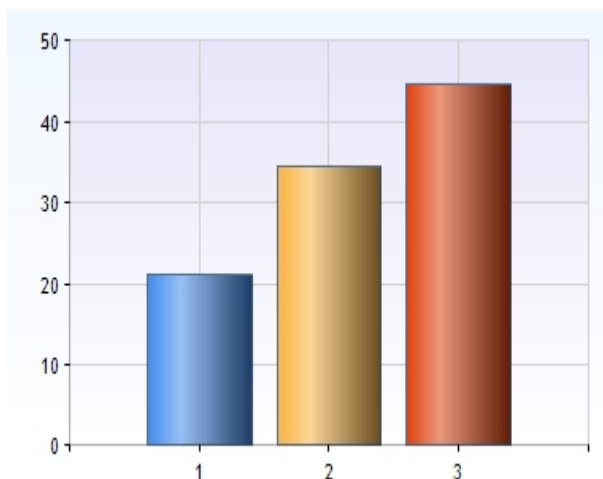

Figur 2 visar antal katter, 1,2,3 eller fler

Varför katt

Katterna uppges skapa glädje och trivsel, är lugnande och skapar trygghet enligt enkätsvaren. Mer kan utläsas av textanalysmodulen som ger en överblick över frekvent använda ord i fritextsvaren. Orden boenden och katt är relevanta för frågan, därefter är ord som trygghet, trevligt sällskap, lugnande, trivsel och glädje frekventa i mitten av modulen.

boenden med katt saknas en person med behandlingsansvar där katten ingår. Det är 72 % av verksamheter med katt som saknar detta.

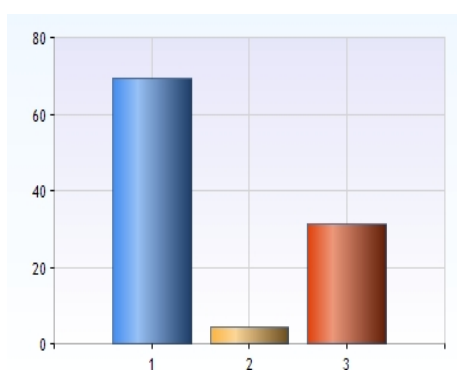

Figur 3 visar hur länge det har funnits katt på boendet. Stapel 1 visar 0-2 år, stapel 2 2-5 år, stapel 3 5 år eller mer

Ägande av katt

De allra flesta katterna ägs av boendet självt. Detta sker på 91 boenden. I några fall har katten tagits med av personal och på 42 boenden anges annan ägare. Av svaren framgår att det finns exempel där brukaren har med egen katt men också där någon annans katt besöker eller flyttar till boendet.

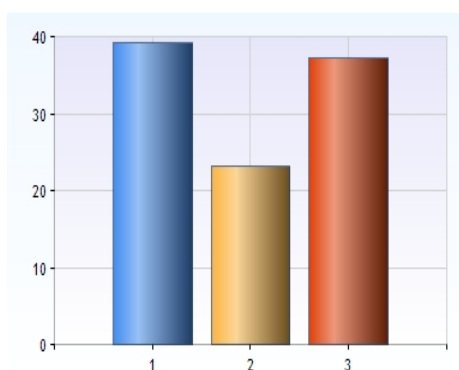
Det är till 89 % personalen på avdelningen som ansvarar för katten/katterna enligt svaren i studien.

Figur 4 visar vem som äger katten/katterna, 1= boendet, 2=personal, 3=annan, på 6 boenden med katt har man inte besvarat frågan.

Hund

På 155 boenden i studien finns det hund. Det är i stort sett lika vanligt att använda en hund i vården som att använda tre eller fler. I denna studie är det 51 boenden som använder utbildade hundteam medan 100 anger att de inte har tillgång till vårdhundsteam och 4 har valt att inte besvara frågan. När det finns hundteam har hundföraren gått en utbildning och arbetet sker på ett strukturerat sätt. Av dessa används ett ekipage på 42 boenden, två ekipage på 7 boenden och tre eller fler ekipage på 4 boenden. På 46 boenden finns en behandlingsansvarig för verksamheten med hund.

Figur 5 visar antalet hundar i verksamheten där stapel 1 står för en hund, stapel 2 för två hundar och stapel 3 för tre hundar eller fler.

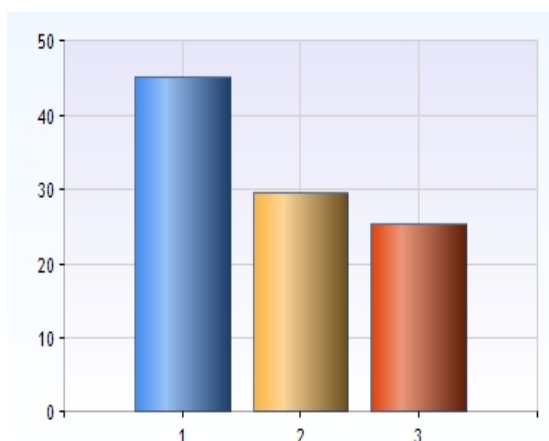
Varför hund

På frågan varför det finns hund/hundar/vårdhundsekipage på boendet svarar man enligt följande i textanalysmodulen. Personal, hund och boende är relevanta för frågan. Vanligt förekommande ord är sällskap, glädje, trygghet, följer, promenader, välbefinnande.

hunden, ja det är underbart att se hur bra det kan fungera. Bara för en boende att få ha en hund i sitt knä betyder mycket, den boende slappnar av.”

Hur länge hund har funnits i verksamheten

En övervägande del av boenden som arbetar med hund har börjat med detta under den senaste två-årsperioden.

Figur 6. Figuren visar hur länge boendet arbetat med hund. Stapel 1 visar mellan noll till två år, stapel 2 visar två till fem år och stapel 3 mer än fem år.

Ägande av hund

Vem som äger hunden varierar. På 113 boenden finns det en eller fler hundar som personalen tar med sig och på 45 boenden finns hundteam där vårdhundföraren äger hunden. I inget fall äger boendet hunden. I enkätsvaren finns också annat alternativ som utgör 14 boenden och som i svaren beskriver att det är brukare, ledning, närstående eller någon organisation som äger hunden.

När det gäller ansvar för hunden gäller det att i de flesta fallen är det personal som tar med egen hund som också ansvarar. På samma vis ansvarar vårdhundföraren för sin hund. Annan personal på boendet som ansvarar för hunden uppgår till enbart 7 personer på boenden med hund.

Personal

På frågan om man har någon ansvarig personal med kunskap om djurfrågor i relation till de äldre svarar 75 % av de som arbetar med djur på boenden att de inte har denna kunskap, 5 boenden har valt att inte svara och på 64 boenden har man personal med kunskap om djurfrågor och äldre. Av dessa anges ca en fjärdedel vara specialutbildade och då nämns ofta Vårdhundskolan.

På frågan om det skulle vara intressant att utbilda personalen inom området djur och hälsa anger 304 (65 %) boenden att man tycker så. Frågan är besvarad av 468 boenden.

Framför allt vill man ha mer kunskap inom terapeutisk verksamhet men också att ta hand om människa och hund samt om lagar och regler omkring detta. Även kunskap om säkerhet lyfts fram som viktigt område enligt specificeringen nedan.

Utbildningsområden	Antal boenden (%)
Att ta hand om djuret	47 (15 %)
Att ta hand om människa och djur	143 (47 %)
Terapeutisk verksamhet	268 (88 %)
Lagar och regler	123 (40 %)
Säkerhet	107 (35 %)
Annat	8 (3 %)

Allergi

Frågan om man anser att det finns problem med allergier är besvarad av personal på 256 boenden. På 101 boenden anser man att det finns problem med allergier hos personal medan 155 anger att det inte finns några problem. Några samband mellan upplevda problem och djur på boenden kan inte göras av detta material.

På de allra flesta boenden har man inga problem med att vårdtagare har allergi. På 235 (93 %) av de boenden som besvarat frågan anger man att det inte finns några problem med allergi hos vårdtagare.

Nytta med djur

Personalen på boenden med djur bedömer att djuren gör nytta. På 90 boenden (37 %) anger man att detta också utvärderas.

"Vi har sett många gånger att de boende som har svårt med kommunikation (afasi etc) ofta får bra kontakt med hunden. Det verkar även som om hunden tyr sig till dem. Motivationskälla till promenader mm."

"Stor glädje över att få se, klappa, ha i knät, promenera med hund och katt. Bland de döva har samtalen/tecknandet ökat och närheten till djur skapat alternativa aktiviteter för dem som inte kan tillgodogöra sig tex musik."

"Glada, lugna, pratar och klappar på hundarna, får stimulans, väcker ofta trevliga minnen från egna djur de haft som vi kan prata om. Rogivande, vissa boende som är oroliga blir betydligt lugnare när hund är med på avdelningen. "

"Sett otroliga framsteg hos boende t.ex. fått boende att äta, bryta isolering och bli mer sociala"

"Vid demensdiagnos tappar många av våra boende ord och förmåga till en dialog. Ett möte med ett djur är kravlöst och enkelt. Livet med djur i huset gör att det känns som ett hem. Det sker så mycket roligt kring djuren som roar och skapar naturliga samtalsämnen."

"Finns flera positiva reaktioner att ta upp; boende som skriker stannar upp i sitt beteende, om än bara för en stund. Boende som mest sitter och sover, tittar upp och vill klappa hunden"

"Oroliga vårdtagare kan lugnas med hjälp av hund i stället för medicinering. Vårdtagare blir nöjdare och mer tillfreds med situationen, har något att se fram emot. Glada och nöjda vårdtagare ger även glad och nöjd personal"

"Det största beviset är nog Glädjen som lyser i de äldres ögon när hunden kommer! Man kan också se att man använder sina händer till beröring, gör vissa rörelser som blir "naturliga" istället för direkt träning. Promenader är också stärkande! "

"Det underlättar vid flertalet omvårdnadssituationer, skapar glädje och värme. Vid en del tillfällen har vi konstaterat att det ersatt läkemedel för oro/ångest."

"Djuren fungerar för vissa personer bättre än sobril, d,v,s lugnar. Närhet utan krav- svårare ibland mellan människor. Omedvetet tränas rörelseförmågor, blir en kravlös träning"

Ekonomi

På ca hälften av boenden med djur, 129 stycken, betalar boendet för verksamheten. På 76 boenden finns det ingen som betalar. Till detta hör att det anges att annan betalar på ytterligare 49 boenden. Annan beskrivs som ägare, brukare, personal eller kommun.

Enbart på 44 (17 %) av boenden med djur uppges det finnas avtal skrivna mellan boendet och djurhållare och/eller vårdhundsekipage. Större delen har således inga avtal alls.

Diskussion

Svarsfrekvensen är 36 procent. Denna svarsfrekvens ska ses i sammanhanget av att enkäten distribueras utanför organisationen och utanför det direkta ansvarsområdet, vilket gör att det inte på något sätt är tvingande för ansvarig personal. Det är tänkbart att cheferna på många av de äldreboenden som inte har djur i sin verksamhet saknat motivationen att svara. Det har dock inte gjorts någon bortfallsanalys varför resultatet med automatik inte kan generaliseras. Däremot ger svaren en god bild av en dagsaktuell verklighet. Omfattningen av djur på äldreboenden har visat sig vara större väntat.

Det finns en längre tradition av katt än med hund på vårdboenden. Katter finns alltid tillgängliga, är självständiga och mycket uppskattade. Studien tyder på att katter inte ingår på ett strukturerat arbetssätt på motsvarande sätt som hundar kan göra. Vi kan konstatera att tre fjärdedelar av boenden med djur i enkätstudien inte har någon behandlingsansvarig för verksamhet med katt.

Andelen verksamheter som använder hund i vården har ökat de senaste åren och en tredjedel av boenden med hund använder sig enligt denna studie nu av utbildade vårdhundsteam. Enkätsvaren tyder på att man är mycket nöjd och ser stora fördelar med hundarna oavsett om man arbetar på ett strukturerat sätt med utbildade hundteam eller har hunden som någon form av sällskap för de äldre.

Det vilar givetvis ett stort ansvar på personalen avseende vårdtagaren i relationen till djuret på boendet. Men det är också viktigt att det finns tillräcklig kunskap för att djuret ska trivas och må bra. Personalen är utbildad för att ta hand om människan och ju mer djur som kommer att finnas desto större kunskap kommer också att krävas för att förstå relationen mellan människa och djur men också i att förstå djuret och dess välfärd.

Studien visar att det finns ett stort behov av utbildning av personal på boenden med djur. Det är 75 % i denna studie som efterfrågar utbildning. Ämnen som föreslås för vidare utbildning enligt enkätstudien är i första hand terapeutisk verksamhet. Därefter lagar och regler, att ta hand om människa och djur, säkerhet och att ta hand om djuret.

Med ledning av denna studie skulle det vara värdefullt att vidareutveckla frågeställningar för att kunna göra komparativa studier mellan olika djurslags betydelse för olika grupper av människor.

